

ks. Maciej Ostrowski

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

„Charyzmat” sanktuarium na tle wybranych ośrodków ze szczególnym uwzględnieniem Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie

Charyzmat w popularnym tego słowa znaczeniu dotyczy pewnej charakterystycznej cechy wyróżniającej, którą zwykle posiada jakaś osoba, rzadziej grupa osób. Ta cecha uzdalnia ją do wykonywania specyficznych zadań. Jednakże termin ten związany jest przede wszystkim z chrześcijańską teologią. I tu posiada precyzyjne znaczenie. Charyzmat jest darem Bożym dla konkretnej osoby (może to być grupa osób), który uzdalnia ją, by w specyficzny, sobie właściwy służyła wspólnocie Kościoła. Autor nie zamierza szeroko rozwijać tematu charyzmatów. Zresztą nie pozwala mu na to szczerłość opracowania. Zainspirowała go definicja, którą sformułował jeden z teologów, nazywając sanktuarium ośrodkiem o charyzmatycznym charakterze¹. Chce zatem postawić pytanie, co to znaczy, że sanktuarium posiada swój charyzmat, jakimi specyficznymi darami od Boga zostało obdarowane i jak może dzięki temu służyć Kościołowi. Spróbuje objaśnić tę kwestię w oparciu o przykłady wybranych sanktuariów. W szczegól-

ności jednak skupi się na Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w krakowskich Łagiewnikach. Autor chce tu zadać pytanie: czy można mówić, że poszczególne sanktuaria posiadają swoje charakterystyczne, niepowtarzalne cechy (charyzmaty), wyróżniające je na tle innych ośrodków pielgrzymkowych.

Autor odniesie się do dwóch ważnych dokumentów wydanych przez Stolicę Apostolską, a dotyczących sanktuariów i pielgrzymowania. Inspiracją do ich publikacji były obchody Wielkiego Jubileuszu Roku 2000. Istotną celebracją tegoż roku było pielgrzymowanie do miejsc świętych. Ówczesna Papieska Rada ds. Migracji i Podróżnych chciała w nich wyeksplikować teologiczne podstawy dla praktyki pielgrzymowania i nawiedzania sanktuariów a zarazem wskazać konkretne pastoralne rozwiązania².

1. Charyzmat w teologicznym znaczeniu

Powróćmy do zasygnalizowanej we wstępie kwestii charyzmatu. Grecki termin „charisma” oznacza dar, umiejętność, łaskę, życzliwość, dobrodziejstwo Boga, dar darmo dawany³. W teologicznym znaczeniu charyzmat jest specyficznego rodzaju darem Bożym dla człowieka. Zwykle odnosi się go do pojedynczej osoby. Jednakże we współczesnej teologii, szczególnie po Soborze Watykańskim II, mówi się także o charyzmatach, które otrzymują całe grupy osób. Przypisuje się go szczególnie Duchowi Świętemu, który w myśl św. Pawła udziela różne dary łaski każdemu, tak jak chce⁴. Zauważmy,

że specyfika charyzmatu polega na uzdalnianiu człowieka do wykonywania jakiejś służby na rzecz innych. Jest to przede wszystkim służba dla wspólnoty Ciała Chrystusowego – Kościoła. Święty Paweł w kilku miejscach opisuje dary udzielane różnym członkom Kościoła, by wypełniali różnorodne posługi ożywiające, budujące, umacniające bądź porządkujące wspólnotę⁵. Rozwija tę myśl św. Piotr, zachęcając: „Jako dobrzy szafarze różnorodnej łaski Bożej, służcie sobie nawzajem tym darem, jaki każdy otrzymał”⁶. Jak zauważyliśmy, grecki termin „charisma” oznacza umiejętność. Duch Święty wyposaża człowieka w odpowiednią sprawność, która stanie się przydatna wspólnocie w realizowaniu jej zadań. Przez to funkcjonowanie tejże wspólnoty stanie się dynamiczniejsze i skuteczniejsze. Charyzmat czyni bogatszym dar-biorcę, konkretnego człowieka. Nie jest jednak czymś, co ma służyć na pierwszym miejscu temu człowiekowi. Człowiek ten ma stać się poniekąd narzędziem łaski dla innych członków Kościoła⁷. Nie znaczy to, że sam odbiorca charyzmatu nie korzysta z udzielanego mu daru. Jako członek tego samego Ciała Chrystusowego żyje w jego obrębie i partycypuje w korzyściach całej wspólnoty.

2. Czym jest „charyzmat” sanktuarium?

Charyzmat jak zauważyliśmy, jest związany nie tyle z rzeczą, ile z osobą. Najpierw osobą Ducha Świętego a następnie konkretnego chrześcijanina. Jednakże w szerokim tego

słowa znaczeniu, bardziej *mutatis mutandis*, można odnieść to pojęcie do materialnego przedmiotu, jakim jest sanktuarium – widzialna budowla utworzona z kamieni i cegieł. Kiedy jednak odnosimy to pojęcie do budynku, myślimy nie tyle o nim samym, ile o gromadzących się tam ludziach. W tym wypadku są to pielgrzymi przybyli z różnych stron w poszukiwaniu Bożej obecności, w pragnieniu otrzymania Bożych łask. W ścisłym znaczeniu to oni są adresatami Bożych darów, udzielanych w przestrzeni sanktuarium. Te dary mają ich w różnoraki sposób wzbogacić. Przede wszystkim umocnić ich wiarę i nadzieję oraz zdynamizować miłość.

Co nas skłania do twierdzenia, że sanktuarium jest miejscem posiadającym swój charyzmat? Otóż wspomniany we wstępie dokument Papieskiej Rady stwierdza, że każde sanktuarium jest inicjatywą „z wysoka”. Jest to inicjatywa Bożej miłości ujawniającej się w historii⁸. Zatem sanktuarium w teologicznym sensie jest nie tyle tworem ludzkim („z ziemi”), ile szczególnego rodzaju darem udzielonym ludziom przez Boga. W tej konkretnej, widzialnej przestrzeni zamierza On udzielać intensywniej przybywającym tam pielgrzymom swoich łask. Jan Paweł II, planując swą jubileuszową pielgrzymkę roku 2000 do miejsc związanych z historią zbawienia, w liście wydanym z tej okazji rozwinął teologię przestrzeni. Stwierdził między innymi, że choć Bóg, Stwórca całego świata, jest obecny w każdym jego miejscu, to jednak wybiera specjalne przestrzenie, w których chce udzielać człowiekowi intensywniej swoich darów⁹. Myśl tę papież powtórzył podczas

konsekracji sanktuarium w krakowskich Łągiewnikach: „Są miejsca, które Bóg obiera, aby w nich w sposób szczególny ludzie doświadczali Jego obecności i Jego łaski”¹⁰. Jan Paweł II miał tu na myśli nie tylko łągiewnickie sanktuarium, ale i inne sanktuaria oraz kościoły poświęcane, a więc wydzielane z świeckiej przestrzeni po to, by stawały się obszarem obcowania z Bogiem. Warto zauważyć za papieżem, że ową widzialną „przestrzeń” stało się w Nowym Testamencie ciało samego Jezusa Chrystusa – Wcielonego Bożego Syna, które stało się „nową świątynią zamieszkałą przez pełnię Bóstwa”¹¹. Cytowany dokument Papieskiej Rady również odnosi do osoby Jezusa Chrystusa, „nowej świątyni”, „sanktuarium nowego i wiecznego przymierza”. W Nim w sposób najpełniejszy wypełniła się „inicjatywa z wysoka” – plan Boga, który „sam pierwszy nas umiłował (1 J 4, 19)”¹².

Z drugiej strony, człowiek w konkretnym miejscu doznając różnego rodzaju Bożych łask i interwencji, odkrywa miłość Stwórcy do niego. To pobudza go do wznoszenia widzialnych sanktuariów. Staje się tu podobny do starotestamentalnego Jakuba upamiętniającego spotkanie z Bogiem poprzez ustawienie steli, które to miejsce patriarcha nazwał domem Boga¹³. W ten sposób sanktuarium, niejako wtórnie staje się tworem ludzkim. W sanktuarium czynnik „z góry – Boski” spotyka się z czynnikiem „oddolnym – ludzkim”.

Łaski otrzymywane w sanktuariach mogą być różnego rodzaju. U podstaw wielu ośrodków, które spowodowały ich dynamiczny rozwój stanęły objawienia, zwykle Matki Bożej

bądź innej świętej osoby. Niekiedy samego Chrystusa. Objawienia te – choć były skierowane do konkretnej, wybranej przez Boga osoby bądź niewielkiej grupy osób – wzbudzały zainteresowanie szerokich kręgów i liczny napływ pielgrzymów. Przypomnijmy, że zawsze miały one charakter prywatny, nie wnosząc nic nowego do depozytu wiary ani do definitywnego objawienia zawartego w Piśmie Świętym, a przede wszystkim oznajmionego przez samego Jezusa Chrystusa. Szereg z prywatnych objawień zostało zaakceptowanych przez autorytet Kościoła. Jednakże i wtedy nie oznaczało to, że uzupełniają one jedyne Objawienie Boże. Natomiast prywatne objawienia miały służyć pomocą „w pełniejszym jego przeżywaniu w jakiejś epoce historycznej”¹⁴. Celem objawień prywatnych było i jest, umacnianie wiary, pomoc w zrozumieniu jej tajemnic, a przede wszystkim jej praktykowanie, utwierdzenie chrześcijańskiej nadziei i realizacji miłości. Bardzo często była to zachęta do nawrócenia, pokuty za grzechy, intensywniejszej modlitwy bądź praktykowania chrześcijańskich cnót. Nie rzadko związana z nimi była zachęta do kultywowania jakiejś nowej formy pobożności. Jak za chwilę przekonamy się, szereg znanych dziś nabożeństw jest inspirowana prywatnymi objawieniami. W tym sensie stawały się one darem dla całej wspólnoty Kościoła. Mówiąc inaczej, służyły dynamizowaniu religijnego życia członków Ciała Chrystusowego. Stąd ich rolę można porównać z darami, jakie stanowią charyzmaty.

Darami charakterystycznymi dla sanktuariów są fizyczne uzdrowienia. Nie zdarzają się one zbyt często, przynajmniej

gdy chodzi o te oficjalnie uznane przez Kościół. Jednakże stanowią czynnik zachęcający do pielgrzymowania i poszukiwania Bożej pomocy. Z pewnością wśród pątników umacniają ufność w Bożą opiekę i wiarę w to, że Bóg może czynić cuda dla tych, którzy mu bezgranicznie ufają.

Najwięcej jednak łask, mających miejsce w sanktuariach, znanych jest tylko osobom, które je otrzymały. Są to łaski duchowe: nawrócenia, odkrycia drogi życia, umocnienia w chwilach trudnych, uniknięcia jakiegoś zła itp. Są one niewymieralne przez statystyki i trudne do obiektywnego zweryfikowania. Pewnym świadectwem, dotyczącym ich uzyskania, mogą być księgi łask prowadzone w wielu pielgrzymkowych ośrodkach bądź wotywnie dary tam składane. Zawarte w nich zapisy lub symbole odzwierciedlają duchowe doznania i dary, o których są przekonani dar-biorcy. Duchowe doznania i przemyślenia pielgrzymów, podobnie jak prywatne objawienia, inspirują nowe formy pobożności, np. nabożeństwa, modlitwy bądź praktyki pokutne. Niekiedy wchodzą one do skarbca całego Kościoła.

W sanktuariach gromadzą się pielgrzymi z różnych stron. Im większy jest zasięg danego ośrodka, tym krąg pątników jest szerszy. Spotkanie jest okazją do wzajemnego świadectwa wiary i pobożności. Wielkie zgromadzenia, zwłaszcza podczas celebracji Eucharystii, są okazją doświadczenia jedności, a zarazem powszechności Kościoła. Kościół powszechny przestaje być dla niejednego czymś abstrakcyjnym, ale staje się dotykalnym i żywym. Jak wyraża się cytowany

kilkakrotnie dokument: „W sanktuarium może narodzić się na nowo Kościół ludzi żywych w żywym Bogu”. Tu zarazem przez twórcze działanie Ducha otwiera się okazja odkrycia własnego powołania i stania się „dyspozycyjnym do realizowania go w służbie drugim”¹⁵.

Warto wspomnieć, że wiele sanktuariów to znamienite pomniki kultury chrześcijańskiej. Piękno zabytków, zwłaszcza gdy jest ono w umiejętny sposób przedstawiane pielgrzymom, nosi w sobie katechetyczne znaczenie (biblia pauperum). Gdy zdamy sobie sprawę z tego, że przyciągają one nie tylko pobożnych pątników, ale i turystów, z których niejeden jest słabej wiary, a nawet niewierzący, łatwo stwierdzić, że te same centra pielgrzymkowe stają się ośrodkami ewangelizacji¹⁶. W ten sposób spełniają jedną z podstawowych funkcji Kościoła, jaką jest rozgłaszanie Ewangelii.

Dzięki autorytetowi sanktuariów, to, co się w nich rozgrywa, promieniuje na cały Kościół. Im większy jest zasięg danego sanktuarium, tym szersze kręgi zatacza ów wpływ. Dzieje się to przede wszystkim poprzez pielgrzymów, którzy zainspirowani świadectwem wiary, odnową duchową, wzorami form liturgii i pobożności propagują nowe wartości swoich miejscach zamieszkania¹⁷.

Jak nie trudno zauważyć, wszystkie inicjatywy rozwijane w sanktuariach na różny sposób przyczyniają się do budowania Kościoła, ożywiania jego wiary, rozbudzania pobożności wiernych. W szczególności, jak wyraża się dokument Papieskiej Rady, prowadzą chrześcijan do odnowy duchowej, pomagają

wyzwalać się „z brzydoty” i „czynić pięknymi”, inspirując doskonałość w miłości, czyli świętość¹⁸. Sanktuaria spełniają ważką służbę na rzecz Kościoła. Nie znajdują się na jego „obrzeźkach”. Wręcz przeciwnie w jego centrum. Można zatem śmiało powiedzieć, że są one miejscem ujawniania charyzmatów – Bożych darów – przez które dynamizuje się Kościół powszechny.

Pośród wymienionych wyżej charakterystycznych rysów funkcjonowania sanktuariów można zauważyć elementy wspólne dla wszystkich ośrodków. Inne z nich są charakterystyczne tylko dla niektórych. Te niepowtarzalne łatwiej jest skojarzyć z teologicznym pojęciem charyzmatów – wyjątkowych darów – o których traktujemy w naszym artykule. Kwestię „charyzmatyczności” będzie nam łatwiej zrozumieć w kolejnym paragrafie, gdzie dokonamy ilustracji zagadnienia na wybranych przykładach.

3. Przykłady sanktuariów i ich „chryzmatów”

Wymieńmy kilka znanych sanktuariów polskich i europejskich wraz ze wskazaniem wyróżniających je cech, które można uznać za swoistego rodzaju charyzmaty ubogacające Kościół powszechny.

a. Jasna Góra

Na pierwszym miejscu nie można pominąć Jasnej Góry. Ośrodek ten ma rangę polskiego sanktuarium narodowego.

Bodajże najbardziej znanym nabożeństwem pielęgowanym przed Ikoną Maryi jest codzienny wieczorny Apel Jasnogórski o godz. 21.00. Ma on swój ustalony rytuał. Wyraża czuwanie przy Maryi i wraz z Maryją, szczególnie na modlitwie w intencji Kościoła i Ojczyzny¹⁹. Apel rozprzestrzenił się w trudnych do wyliczenia miejscach Polski i świata. Jest odprawiany w różnych kościelnych wspólnotach, w rodzinach i indywidualnie. Sanktuarium jest także miejscem znanym z Jasnogórskich ślubów Narodu Polskiego, złożonych po raz pierwszy 26 sierpnia 1956 roku. Odtąd są one uroczyste odnawiane co roku w tę samą uroczystość Matki Bożej Częstochowskiej, a także w dniu 3 maja, w uroczystość Królowej Polski. Wyrażają zawierzenie Kościoła i narodu Matce Bożej, jak też zobowiązania moralne życia zgodnego z Ewangelią. Akt ten jest powtarzany w te same święta we wszystkich polskich kościołach. Stanowi okazję do refleksji nad tym, co wynika z prawdziwego nabożeństwa do Matki Bożej: szczególnie oddanie Chrystusowi za Jej pośrednictwem i wierność zasadom Ewangelii w kluczowych sytuacjach życia.

b. Kalwaria Zebrzydowska

Znanym nie tylko w Polsce jest sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej. W jego skład wchodzi Maryjny ośrodek kultu, ale bodajże jeszcze bardziej popularne Kalwaryjskie Dróżki. Kalwaria jest znana zwłaszcza ze swych pątniczych rytuałów: celebracji misterii pasyjnych w Wielkim Tygodniu

i obchodów uroczystości Wniebowzięcia Matki Bożej (Procesja Współcierpienia NMP, Procesja Pogrzebu MB, Procesja Wniebowzięcia). Ciekawą rzeczą jest to, że kultywowany w Kalwarii religijny teatr (misteria) wcale się nie starzeje, ale przyciąga i duchowo inspiruje dziesiątki tysięcy pielgrzymów. Na Kalwaryjskie nabożeństwa przybywają grupy pątnicze przez cały rok, by w niepowtarzalnej atmosferze przestrzeni górskiego krajobrazu i przyrody, przechodząc wzdłuż ponad czterdziestu kaplic rozsianych na dużej przestrzeni, medytować Drogę krzyżową i Dróżki Maryjne (tajemnice z życia Jezusa i Maryi). Ów kontekst natury, a przede wszystkim gromadzącego się w Kalwarii ludu Bożego, Jan Paweł II nazwał trafnie „rezerwuarem wiary, nadziei i miłości”, z którego pielgrzym czerpie nieocenione skarby dla „drózek dnia powszedniego”²⁰.

c. Kalisz

Wśród znanych polskich ośrodków pielgrzymkowych warto zwrócić uwagę na sanktuarium św. Józefa w Kaliszu²¹. Znajduje się w nim cudowny obraz Świętej Rodziny. Jednakże największą czcią cieszy się św. Józef. Przenikają się tam różne wątki kultu i pielgrzymowania związane z jego osobą. Są to między innymi ogólnopolska pielgrzymka robotników oraz duszpasterstwa przedsiębiorców i pracodawców organizowana przez „NSZZ Solidarność Region Wielkopolska Południowa”, ogólnopolska pielgrzymka rodzin „Domowego Kościoła Ruchu Światło-Życie”, ogólnopolska pielgrzymka

rodzin stowarzyszenia „Civitas Christiana”, ogólnopolska pielgrzymka „Związku Kobiet Katolickich”, ogólnopolska pielgrzymka „Rodziny Radia Maryja”. Do roku 2011 przybywali w pielgrzymce kapłani byli więźniowie w Dachau, którzy swoje ocalenie z obozu koncentracyjnego zawdzięczali wstawiennictwu św. Józefa²². W podobnej intencji pielgrzymują z całego kraju jezuici w podziękowaniu za cudowne ocalenie za wstawiennictwem św. Józefa w trudnych latach powojennego reżimu stalinowskiego. Stąd ośrodek jest nazywany niekiedy sanktuarium kapłanów. Warto wspomnieć, że przybywają tam regularnie w ogólnopolskich pielgrzymkach Siostry Maryi Niepokalanej, Siostry Wspólnej Pracy oraz Siostry Matki Bożej Miłosierdzia. Ten ostatni fakt łączy poniekąd Kalisz z krakowskimi Łagiewnikami, o których będzie mowa niżej. Wreszcie trzeba nadmienić ciekawą inicjatywę corocznych „Kongresów Józefologicznych”. Sanktuarium zrzesza ok. 12 tysięcy czcicieli św. Józefa z Polski i zagranicy tworzących „Rodzinę Świętego Józefa”, propagującą kult Świętego i modlitwę za jego wstawiennictwem.

Jak się zdaje, osoba św. Józefa jest stosunkowo rzadko eksponowana i czczona w Kościele. A przecież, jak zaznaczyliśmy, jest on patronem rodzin i ludzkiej pracy – tego, co bodajże wysuwa się na czoło egzystencji każdej osoby i ludzkiej społeczności. Gdyby odnieść się tylko do tych dwóch kwestii, sanktuarium św. Józefa Kaliskiego niesie ważkie przesłanie odnoszące się do kluczowych spraw życia. Łatwo też zauważyć, że inne wymienione wyżej inicjatywy

mogą stanowić cenne inspiracje dla życia Kościoła, np. formacja kapłanów i siostr zakonnych, pogłębienie teologii odnoszącej się do postaci św. Józefa, ożywienie kultu św. Józefa. W dobie dyskusji nad rolami w społeczeństwie kobiet i mężczyzn, postać św. Józefa może stać się wzorem mężczyzny i jego powołania.

d. Lourdes

Sanktuarium Niepokalanej w Lourdes we Francji jest dziś jednym z największych na świecie. U jego początków znalazły się objawienia Matki Bożej św. Bernardetcie Soubirous w 1858 roku, z czasem zatwierdzone przez Kościół. Ośrodek ten znany jest głównie z propagowania modlitwy różańcowej, do której zachęcała Wizjonerkę Maryja. Lourdes było świadkiem wielu fizycznych uzdrowień. Stąd z czasem stało się sanktuarium osób chorych. Do ich potrzeb dostosowana jest infrastruktura i organizacja ośrodka, m.in. setki wolontariuszy posługujących chorym, dom chorego pielgrzyma i szpitala. Pośród wielorakich form celebrowanych w Lourdes na czoło wysuwa się codzienna procesja chorych zakończona eucharystycznym błogosławieństwem przybyłych tam poszczególnych chorych osób (tzw. Błogosławieństwo Lourdzkie). Wieczorem odbywa się wielka procesja różańcowa z figurą Niepokalanej i świecami niesionymi przez uczestników. Wymowne jest na jej końcu wezwanie do przekazania sobie znaku pokoju. Do centralnych celebracji należą międzynarodowe Msze św.

Ważną rolę spełnia Kaplica Pojednania, w której sprawowany jest przez cały dzień sakrament pokuty.

Międzynarodowe Msze św. w wielkiej bazylice podziemnej św. Piusa X, procesje, w których modlitwa odprawiana jest w różnych językach, uświadamiają pielgrzymom powszechność, a zarazem jedność Kościoła. Pątników przybyłych z niemal wszystkich krajów świata jednoczy ta sama Eucharystia, budująca Kościół, i Różaniec. Odnośnie modlitwy różańcowej, była ona i jest propagowana w wielu sanktuariach, o niektórych traktujemy w niniejszym artykule. Zgodnie z tradycją Kościoła, potwierdzaną przez wiele prywatnych objawień (uznanych i nieuznanych), stanowi ona prostą i łatwą do zaakceptowania, a zarazem prowadzącą do głębokich przemyśleń, formę pobożności. Jak wykazuje historia Kościoła, Różaniec skutecznie ożywiał przez wieki religijne życie, a zarazem był drogą wypraszania Bożych łask za przyczyną Maryi²³. Z pewnością inspiracje do tej modlitwy stanowi Lourdes. Błogosławieństwo chorych na wzór lourdzki rozprzestrzeniło się w całym Kościele. Z pewnością także położenie nacisku na sakrament pokuty, poprzez wzór pielgrzymów, może przyczynić się do odnowy tego sakramentu w laicyzującej się Europie, która zatracą poczucie grzechu. Warto wspomnieć, że objawienia w Lourdes stały się swoistym potwierdzeniem ogłoszonego nieco wcześniej, w 1850 roku, dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny. Działalność sanktuarium z pewnością przyczyniła się do ożywiania świadomości tejże prawdy wiary w Kościele.

Dziś, w nawiązaniu do wskazanego zjawiska utraty poczucia grzechu, może stanowić bodziec do odnowy w tym obszarze i przywracania poczucia grzeszności, które jest warunkiem otwarcia człowieka na łaskę przebaczenia i odnowy. Człowiek bowiem nie uznający w sobie grzechu, nie będzie zwracał się do Boga o przebaczenie. Zaniknie w nim potrzeba metanoi, która jest nie tylko odwracaniem się od zła, ale dążeniem do większej świętości.

e. Fatima

W 2017 roku obchodzone było stulecie objawień Matki Bożej w Fatimie²⁴. Stanęły one u początków powstania jednego z najbardziej znanych w świecie sanktuariów. Maryja objawiająca się trojgu portugalskim pastuszkom wzywała przez nich do modlitwy różańcowej, szczególnie o nawrócenie grzeszników i pokój na świecie w obliczu toczącej się krwawej wojny światowej. Było to też wezwanie do modlitwy o nawrócenie Rosji, w której rodził się nieludzki i ateistyczny ustrój komunistyczny. Miał on przynieść wiele zła na świecie.

Spośród różnorodnych form pobożności rozwijanych w Fatimie na czoło wysuwa się wielka, międzynarodowa wieczorna modlitwa różańcowa połączona z procesją ze świecami. Podobna jest do opisanej wyżej procesji w Lourdes. Portugalskie sanktuarium zainspirowało w całym świecie nabożeństwo zwane Fatimskim odprawiane 13 dnia miesiąca od maja do października. Zwykle składa się na nie: Eucharystia, okolicz-

nościowe kazanie, niekiedy dłuższa adoracja eucharystyczna. Istotną częścią jest modlitwa różańcowa połączona z procesją. Z Fatimy popłynął impuls do praktykowania nabożeństwa pierwszych sobót miesiąca, wynagradzającego Niepokalanemu Sercu Maryi za grzechy świata. Polega ono na ofiarowaniu modlitwy różańcowej, medytacji tajemnic Różańca oraz Komunii św. wynagradzającej. Wielu dołącza do tego post ofiarowany jako zadośćuczynienie za grzechy. Wymienione nabożeństwa, bardzo popularne w ostatnich dziesiątkach lat, kształtują pobożność, ożywiają modlitwę i są okazją do pogłębionej formacji. Fatima, podobnie jak Lourdes, ożywiła w Kościele modlitwę różańcową. Z Fatimy pochodzi wezwanie dodawane do każdej tajemnicy Różańca: „O mój Jezu, przebac nam nasze grzechy...”. Modlitwa o pokój, do której także współcześnie nawołuje Fatima, jest ciągle potrzebna. Mimo braku światowych wojen, istnieją liczne, niemniej krwawe wojny lokalne, które mogą stać się zarzewiem globalnego konfliktu. Komunizm zmienia dziś swoje oblicza. Niemniej jest ciągle niebezpieczny i zagraża Kościołowi. Stąd nie straciło na aktualności wezwanie objawień fatimskich. Kolejni papieże spełnili na różny sposób prośby Matki Bożej. Pius XII w 1942 roku poświęcił świat Niepokalanemu Sercu Maryi, a w 1954 roku ustanowił święto Maryi Królowej na dzień 22 sierpnia. Paweł VI w adhortacji „*Signum magnum*” wzywał wszystkich do ponawiania tegoż aktu poświęcenia. Jan Paweł II 25 marca 1984 roku, w jedności z biskupami całego świata, poświęcił świat i Rosję Niepokalanemu Sercu Maryi.

f. Paray le Monial

Paray le Monial to francuskie miasteczko dziś może mniej znane na pielgrzymkowych szlakach, choć nawiedza je ok. 300 tysięcy pielgrzymów rocznie. Głównym celem pątników jest tam kaplica objawień przy klasztorze sióstr wizytek. W niej, w latach 1673-1675, czterokrotnie objawił się świętej Małgorzacie Alacoque Jezus Chrystus z przebitym sercem. Jezus obiecał wiele łask czcicielom Boskiego Serca. Są to tzw. obietnice Bożego Serca. Wyraził On pragnienie, by ludzie go bardziej miłowali, gdyż Jego Serce jest pełne łask, miłosierdzia i zbawienia. Będzie ono ratunkiem w dniach ostatecznych. Zachęcił równocześnie do zadośćuczynienia za rany zadawane Mu przez ludzkie grzechy i poprosił o przyjmowanie Komunii św. tak często, jak można, a zwłaszcza w pierwsze piątki miesiąca. Prosił też o ustanowienie uroczystości Jego Najświętszego Serca w piątek po Oktawie Bożego Ciała. Święto to ogłoszono najpierw Polsce w roku 1765. Potem rozszerzono je na cały Kościół²⁵.

Kult Serca Bożego istniał już od średniowiecza, ale dzięki objawieniom św. Małgorzacie nabrał dynamiki. Sama treść kultu Serca Jezusa wyraża jedno z najistotniejszych prawd naszej wiary, dotyczące odkupienia i zbawienia. Zachęca do ich poznawania i otwierania się na dary łaski, płynące z nieskończonej miłości Boga do człowieka. Szczególnie popularne stało się nabożeństwo pierwszych piątków miesiąca (9 piątków) związane ze spowiedzią, Komunią Świętą

i aktem poświęcenia Jego Sercu. Ożywia ono praktykę częstej spowiedzi, co, jak zauważyliśmy wcześniej, jest ważne we współczesnej epoce utraty poczucia grzechu. Nabożeństwo to uzupełnia się z coraz bardziej popularnym kultem Miłosierdzia Bożego, o którym będzie mowa poniżej.

g. Medjugorie

Mała miejscowość w Bośni – Hercegowinie stała się w 1981 roku miejscem domniemanych objawień Matki Bożej trwających po dziś dzień. Maryja przedstawiła się wizjonerom jako Królowa Pokoju. Jej orędzia miały być między innymi przestroga przed zbliżającym się krwawym konfliktem na Bałkanach, a potem wezwaniem do modlitwy o pokój. Maryja wzywała także do pokuty i nawrócenia, zachęcała do pogłębiania życia wiary i życia sakramentalnego, jak też oddania swego życia Chrystusowi.

Choć rzekome Maryjne objawienia jak dotąd nie zostały zatwierdzone przez Kościół, to jednak kościelne władze skłaniają się do zaakceptowania Medjugorie jako ośrodka pielgrzymkowego i Maryjnego sanktuarium. Pielgrzymki tam odbywane przynoszą wyraźne owoce religijnego ożywienia, dynamizacji modlitwy i nawrócenia. Co ciekawe, następuje ożywienie religijne wśród osób z Zachodniej Europy, która przeżywa głęboki kryzys religijny. Medjugorie jest niekiedy nazywane „konfesjonalem Europy” ze względu na liczne spowiedzi, także osób z krajów, gdzie ten sakrament przeżył

załamaniu. Te owoce świadczą najmocniej o charyzmatycznym oddziaływaniu ośrodka w Medjugorie. Są, jak się zdaje, bardzo aktualnym wezwaniem do modlitwy o pokój i działań w tym względzie. Mimo braku globalnych wojen, krwawe konflikty i akty przemocy wybuchają w wielu regionach świata, także w wydawałoby się spokojnej Europie.

h. Cascia

Cascia to niewielkie miasteczko w Umbrii, gdzie na przełomie XIV i XV wieku żyła bardzo popularna do dziś w Kościele św. Rita. Urodziła się w pobliskiej Roccaporena i tam spędziła pierwszą część życia jako żona i matka. Przeżyła śmierć męża i synów, które były skutkiem krwawej wendetty. Trudziła się nad pojednaniem zwaśnionych rodzin i pokazywała wzór heroicznej matki chrześcijańskiej. Po śmierci bliskich resztę życia spędziła jako augustianka, mistyczka w klasztorze w Cascia. Została obdarzona na czole stygmatem ciernia Chrystusa. Dziś w Cascia jest jej sanktuarium, ale pielgrzymi odwiedzają pobliskie miejsce jej pierwszego okresu życia.

Mimo odległości czasowej, Rita należy do najbardziej popularnych świętych. Jej kult jest nie tylko żywy i przyciąga rzesze pątników, ale ma tendencję wzrostu. W Krakowie, w kościele św. Katarzyny, gdzie duszpasterzują augustianie zauważa się w ostatnich latach dynamiczny rozwój jej czci. Postać św. Rity nadaje specyficzny rys funkcjonowaniu umbryjskiego sanktuarium. Co sprawia, że Święta aktualnie

fascynuje pielgrzymów. W syntetyczny sposób wyraził to, dziś także Święty, Jan Paweł II. W życiu Rity zachwyca z jednej strony pokora i posłuszeństwo, a zarazem odwaga oraz męstwo w życiu, gotowość do przebaczenia i akceptacja cierpienia. Jest ona przykładem „geniuszu kobiety”, objawiającego się w życiu rodzinnym i macierzyństwie fizycznym, a potem także w macierzyństwie duchowym. Dla rodzin, zwłaszcza kobiet, jest znakiem nadziei w momentach trudności i kryzysu. Rita należy do tych świętych kobiet, które wywarły wielki wpływ na życie Kościoła i społeczeństwa, szczególnie w dziele odnowy społecznej i moralnej. Jednym ze zwyczajów związanych z jej kultem jest błogosławienie róż, które wyrażają miłość do Chrystusa i bliźnich, wytrwałe znoszenie cierpienia (kolce i stygmat na czole Rity), roznośzenie „woni Chrystusa” poprzez konsekwentne głoszenie zasad Ewangelii²⁶.

Stąd zauważa się, że do sanktuarium przybywają zwłaszcza kobiety, szukając wsparcia i nadziei w momentach trudnych. W sytuacji obserwowanego współcześnie głębokiego kryzysu rodzin, a także wielorakich zagrożeń kobiety, sanktuarium w Cascia, i nie tylko, staje się miejscem mocnego duchowego wsparcia. Święta Rita może być wymownym przykładem dążenia do zgody i budowania pokoju w pełnym napięć i konfliktów współczesnym świecie. Patronka stanowi wzór łączenia w sobie życia aktywnego, zaangażowanego w sprawę świata, zwłaszcza wzór bohaterkiej matki, z głębokim życiem duchowym.

Wymieniliśmy przykłady wielkich, znanych w świecie sanktuariów. Listę można by poszerzać i przytaczać lokalne, może mniej znane ośrodki, które cieszą się autorytetem i wpływem na chrześcijańskie życie. Przejdźmy do sanktuarium, które według zapowiedzi miało stanąć w centrum naszego zainteresowania. Zapewne w innych tekstach niniejszego zbioru opisano bliżej wiele szczegółów. Zatem nie będziemy wnikać w nie tak głęboko. Natomiast zastanowimy się, zgodnie z tytułem artykułu, co stanowi o niepowtarzalnym charyzmacie Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach.

4. Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach

Sanktuarium Krakowie-Łagiewnikach jest ściśle związane z postacią św. Siostry Faustyny i jej charyzmatyczną misją niesienia światu orędzia Miłosierdzia. Pielgrzymi przybywają do tego miejsca, by modlić się przed łaskami słynącym obrazem Jezusa Miłosiernego i przy grobie tej wielkiej Apostołki Bożego Miłosierdzia. Kult Bożego Miłosierdzia szerzył się na długo przed powstaniem aktualnej bazyliki i całego sanktuarium w Łagiewnikach. Znany stawał się nie tylko w Polsce, ale także poza jej granicami. Centrum jego rozwoju znajdowało się w klasztornej kaplicy Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia, którą już 22 czerwca 1968 roku kard. Karol Wojtyła wpisał na listę sanktuariów archidiecezji krakowskiej²⁷, a 1 listopada 1992 roku kard. Franciszek

Macharski wydał dekret ustanawiający tę kaplicę, pw. św. Józefa, Sanktuarium Bożego Miłosierdzia. W kolejnych latach, ze względu na liczny napływ pielgrzymów, poszerzano obiekty sanktuarium. Ukoronowaniem było konsekrowanie przez Jana Pawła II nowej, przestrzennej bazyliki, a zarazem dokonanie aktu zawierzenia świata Miłosierdziu Bożemu, 17 sierpnia 2002 roku²⁸.

Liczne są inicjatywy rozwijane w sanktuarium. Wymieńmy te najbardziej znane i charakterystyczne, które zarazem inspirują szerokie kręgi i mogą być uznane za szczególny charyzmat tego miejsca. To przede wszystkim kult Miłosierdzia Bożego²⁹. W krakowskich Łągiewnikach św. Siostra Faustyna otrzymała od Chrystusa znaczną część objawień dotyczących orędzia Miłosierdzia Bożego. Jej misja polega na przypomnieniu biblijnej prawdy o miłości miłosiernej Boga do człowieka i wezwaniu do głoszenia jej z nową mocą. Integralną częścią orędzia Miłosierdzia, które otrzymała od Chrystusa i z którym została wysłana do świata, jest nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego w nowych formach. Należą do nich: obraz Jezusa Miłosiernego, święto Miłosierdzia, Koronka do Miłosierdzia Bożego, modlitwa w chwili konania Jezusa na krzyżu, zwana Godziną Miłosierdzia, i szerzenie czci Miłosierdzia. Istotą nabożeństwa jest formowanie postawy człowieka do bezgranicznej ufności wobec Boga i praktykowania miłosierdzia wobec bliźnich. Ufność nie polega na emocjonalnej postawie bądź intelektualnym przekonaniu, ale realizuje się w całościowej relacji wobec miłosiernego Boga, szczególnie w pełnieniu

Jego woli. Miłosierdzie wobec bliźnich spełnia się poprzez słowo, czyn i modlitwę. Tą drogą wierzący oddaje najlepiej cześć Bożemu Miłosierdziu.

Z kultem Miłosierdzia Bożego związane są konkretne formy praktyk, które sprzyjają formowaniu wymienionych postaw, a zarazem są podstawą do spełnienia obietnic Chrystusa Miłosiernego wobec realizujących te praktyki (to m.in. pomoc ze strony Boga w dążeniu do doskonałości chrześcijańskiej, zwycięstwo nad nieprzyjaciółmi duszy, łaska szczęśliwej i spokojnej śmierci, zupełne odpuszczenie win i kar). Wizualną syntezą nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego i całego orędzia Miłosierdzia jest obraz Jezusa Miłosiernego, gdyż z jednej strony ukazuje tajemnicę miłosierdzia Bożego najpełniej objawioną w życiu, śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa, a z drugiej strony przypomina o tym, w jaki sposób człowiek powinien odpowiadać na tę uprzedzającą miłość Boga. W podpisie obrazu są umieszczone słowa: *Jezu, ufam Tobie*. W łagiewnickim Sanktuarium, w kaplicy klasztornej, znajduje się łaskami słynący obraz Jezusa Miłosiernego pędzla Adolfa Hyły, na którym spełniły się słowa Jezusa wypowiedziane do św. Faustyny przy pierwszym objawieniu 22 lutego 1931 roku: „Pragnę, aby ten obraz czczono najpierw w kaplicy waszej i na całym świecie”³⁰. Obraz ten jest dziś bodajże jednym z najbardziej znanych i czczonych obrazów Chrystusa na świecie. Znaleźć go można nie tylko w kościołach i kaplicach czy domach, ale także w miejscach pracy i obiektach użytku publicznego na wszystkich kontynentach.

Obraz Miłosierdzia jest swoistym narzędziem szerzenia kultu. Człowiek współczesny, i nie tylko, zwany człowiekiem obrazu, odbiera najskuteczniej duchowy przekaz poprzez widzialne przedstawienia. Obrazy w Kościele zawsze spełniały zadanie wzbudzania wyobraźni, były znane jako „biblia pauperum”. Taką rolę spełnia też obraz Jezusa Miłosiernego.

Wyrazem kultu jest Święto Miłosierdzia Bożego. Zostało ono wprowadzone najpierw w archidiecezji krakowskiej w 1985, potem w polskich diecezjach (1995). Następnie, w roku 2000, dekretem papieskim w całym Kościele. Było to spełnieniem prośby Chrystusa, przekazanej Siostrze Faustynie w prywatnym objawieniu jeszcze w 1931 roku. Widać zatem wyraźny proces rozszerzania tej formy kultu z Łagiewnik na cały świat.

Charakterystyczne dla łagiewnickiego Sanktuarium jest nabożeństwo o godzinie 15.00, w czasie którego praktykowana jest Godzina Miłosierdzia (modlitwa w chwili konania Jezusa na krzyżu) i Koronka do Miłosierdzia Bożego. To nabożeństwo ma ustaloną formę: zaczyna się o 15.00 aktem: „O Krwi i Wodo”, po którym następuje krótkie rozważanie męki Jezusa w formie modlitwy skierowanej do Niego. Godzinę Miłosierdzia kończy krótka pieśń i po niej odmawiana jest Koronka do Miłosierdzia Bożego (dziesiątki w różnych językach). Z wymawianiem słów modlitwy w Godzinie Miłosierdzia i Koronki związana jest medytacja męki i konania Chrystusa, w których najpełniej objawia się tajemnica miłosierdzia wobec świata. Modlitwa prowadzi do uwielbienia i dziękczynienia oraz prośby o potrzebne łaski dla całego świata, a szczególnie dla

grzeszników. Koronka jest dzisiaj bodajże jedną z najbardziej znanych i praktykowanych, obok Różańca, modlitw nie tylko w Polsce, ale w całym Kościele. Zapewne też przez swoją prostotę i możliwość realizacji w każdych niemal warunkach. Także modlitwa w Godzinie Miłosierdzia, objawiona Siostrze Faustynie w Krakowie-Łagiewnikach w 1937 roku³¹, zdobywa sobie coraz większą popularność, gdyż do jej praktykowania wystarczy ufne, duchowe spotkanie z konającym Chrystusem w każdym miejscu, gdzie zostanie człowieka godzina 15.00.

Można zastanawiać się, czy kult Miłosierdzia Bożego nie odsuwa w cień innych form znanych już wcześniej. W tym wypadku zwłaszcza czci Serca Bożego. To tylko pozór. Kult Miłosierdzia Bożego to w istocie ta sama cześć oddawana Chrystusowi, która przybiera różne kształty. Zapewne dostosowuje się ona bardziej do współczesnej mentalności i wrażliwości. To, co nowe, nie zaprzecza temu, co było już wcześniej praktykowane, lecz ubogaca starsze formy i pokazuje inne aspekty głębokiej tajemnicy Boga w Chrystusie. Przemiany form kultu znane były w historii Kościoła. Tworzyły się różne rodzaje nabożeństw. Przeżywały one swój czas rozkwitu, a potem zmierzch. Nowe wyrażały ciągły dynamizm Kościoła, który poszukuje dróg odkrywania Boga i coraz pełniejszego oddawania Mu czci. Naturalnie nowe formy kultu kształtują zgodnie ze swą wrażliwością i przemyśleniami ludzie wierzący. Są one akceptowane przez kompetentne kościelne władze. Jednakże trzeba pamiętać, że w pierwszym rzędzie kult jest Bożym darem³². Bóg wzbudza pobożność, która w danym

czasie najskuteczniej służy ożywieniu religijności, czyli budowaniu relacji: człowiek – Bóg. Używając sformułowania stosowanego w niniejszym artykule, można powiedzieć, że pobożność jest charyzmatem danym przez Ducha Świętego Kościołowi, który wspiera człowieka w rozwijaniu owej modlitewnej relacji do Boga. Skłaniają do tego słowa św. Pawła: „Podobnie także Duch przychodzi z pomocą naszej słabości. Gdy bowiem nie umiemy się modlić tak, jak trzeba, sam Duch przyczynia się za nami w błaganiach, których nie można wyrazić słowami”³³. Zarazem różnorodność form kultycznych jest bogactwem Kościoła. Nie sprzeciwia się jego jedności, a wręcz przeciwnie jeszcze bardziej ją cementuje.

Wymieniane dotąd formy kultu Miłosierdzia Bożego i jego praktyki są pielęgnowane nie tylko w krakowskich Łagiewnikach. Rozprzestrzeniają się w wielu zakątkach świata, nawet bardzo odległych. Jak można się domyślić, roznieśli je także pielgrzymi nawiedzający sanktuarium. Dziś jest to już ośrodek o zasięgu światowym. Ważną rolę odegrał autorytet św. Jana Pawła II, wielkiego czciciela i promotora nabożeństwa do Bożego Miłosierdzia. Z pewnością też działali w tym kierunku duszpasterze, szczególnie polscy misjonarze, pracujący przecież w wielu krajach świata. Mamy tu do czynienia z klasycznym przykładem wspomnianego wcześniej wpływu sanktuarium na życie Kościoła. Posługując się jeszcze raz nomenklaturą przyjętą w artykule, jest to promieniowanie charyzmatu – daru Bożego ofiarowanego danemu miejscu, by mogło ono dynamiczniej służyć całemu Kościołowi.

Lista specyficznych „charyzmatów” sanktuarium w Łagiewnikach byłaby niepełna, gdyby nie wspomnieć szeregu innych inicjatyw, które są praktyczną konsekwencją głęboko rozumianego kultu Miłosierdzia Bożego. Przytoczony na wstępie naszego artykułu dokument Papieskiej Rady o pielgrzymowaniu określa pielgrzymkę „namiotem spotkania z Miłosierdziem”. Ma on na myśli w pierwszym rzędzie uzyskiwanie tam przez pątników szczególnych Bożych łask. Mówi jednak także o dziełach miłosierdzia względem ludzi, które powinny być podejmowane w sanktuariach i być wzorem dla całego Kościoła³⁴. Wymieńmy zatem najważniejsze dzieła miłosierdzia pielęgnowane w sanktuarium Bożego Miłosierdzia, nie dokonując już bliższego ich opisu. Odsyłając jedynie do innych źródeł³⁵. Do ważnych dzieł miłosierdzia należy prowadzony od początku w łagiewnickim klasztorze „Dom Miłosierdzia”, który stanowi placówkę resocjalizacji dziewcząt potrzebujących głębokiej odnowy moralnej. Dziś funkcjonuje on jako Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. św. Siostry Faustyny z internatem i czterema rodzajami szkół. Konieczne jest wymienienie Stowarzyszenia Apostołów Bożego Miłosierdzia „Faustinum”, które z jednej strony formuje swych członków do chrześcijańskiej doskonałości drogą ufności w stosunku do Boga oraz poznawania tajemnicy Miłosierdzia, a z drugiej strony zachęca do wypraszenia przez nich miłosierdzia Bożego dla świata i kształtuje wśród nich postawy miłosierdzia wobec bliźnich. Przy sanktuarium aktywne jest wydawnictwo „Misericordia”, przygotowujące

wszelkie publikacje, które służą upowszechnianiu orędzia Miłosierdzia, oraz dzieła medialne z własnym kwartalnikiem informacyjno-formacyjnym „Orędzie Miłosierdzia”, poświęconym całkowicie miłosierdziu Bożemu i ludzkiemu oraz dziedzictwu św. Siostry Faustyny. Rozbudowuje się Apostolat Miłosierdzia, skupiający grono czcicieli Bożego Miłosierdzia i rzeszę chorych, którzy jednoczą się duchowo, wypraszając Boże łaski podczas Mszy św., transmitowanych przez telewizję w piątki oraz każdą niedzielę, a także przez transmisje internetowe, zwłaszcza on-line z kaplicy obrazu Jezusa Miłosiernego i grobu św. Faustyny. Tu trzeba dodać realizację miłosierdzia przez różne formy modlitewne: „Dzieło Koronki za konających”, „Nieustanną Koronkę” oraz Kaplicę Wieczystej Adoracji. Trzeba wspomnieć Międzynarodową Akademię Miłosierdzia, która ma budować naukowe zaplecze dla szerzenia orędzia Miłosierdzia i apostołskich dzieł. Przy sanktuarium funkcjonuje Poradnia miłosierdzia (poradnictwo duchowe, psychologiczne, uzależnień, socjalne i zawodowe, prawne, rodzinne i z zakresu prawa kanonicznego małżeńskiego), Dzieło Duchowej Adopcji, Duszpasterstwo Osieroconych Rodziców, Apostolstwo Ratunku Konającym, Dzieło Pokutne, Wspólnota Trudnych Małżeństw „Sychar”, Duszpasterstwo Honorowych Dawców Krwi i Szpiku Kostnego, Duszpasterstwo Trzeźwości, Apostolstwo Dobrej Śmierci.

Przytoczone fakty ukazują posługę Kościołowi przez sanktuarium w krakowskich Łagiewnikach w wymiarach lokalnym i powszechnym. To, co realizuje się w ośrodku

pielgrzymkowym, promieniuje na cały świat. Można ten fakt kojarzyć ze znanym zdaniem objawionym św. Faustynie „Z Polski wyjdzie iskra, która przygotowuje świat na ostateczne przyjście Moje”. Przez ową iskrę można rozumieć także promieniowanie charyzmatu Sanktuarium Bożego Miłosierdzia zapalającego nowym duchem Kościoła.

* * *

Artykuł miał za zadanie wyjaśnić, co należy rozumieć przez „charyzmat” sanktuarium oraz zilustrować kwestię na przykładzie wybranych ośrodków, skupiając się szczególnie na Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach. Charyzmat rozumiany tu w szerokim słowa znaczeniu jest cechą wyróżniającą danego sanktuarium. Zawiera się w tym pojęciu specyficzne przesłanie bądź forma pobożności pielęgnowana w konkretnym ośrodku, które inspirują Kościół powszechny w różnych wymiarach jego misji.

Przypisy

- 1 J. Majka, *Taniec pośród mieczów*, Wrocław 1987, s. 52.
- 2 *Pielgrzymka w Wielkim Jubileuszu Roku 2000*, z 11 kwietnia 1998 roku oraz *Sanktuarium. Pamięć, obecność i prorocтво Boga żywego*, z 8 maja 1999 roku, [w]: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów. Wybór wypowiedzi i dokumentów kościelnych*, zebrał i opracował ks. M. Ostrowski, Kraków 2003, odpowiednio s. 57-97 i 98-131.
- 3 J. Kudasiewicz, A. Zuberbier, *Charyzmaty*, [w]: *Słownik teologiczny*, Katowice 1998, s. 81.
- 4 1 Kor 12, 4. 11.
- 5 Por. np. Rz 12, 6-8; 1 Kor 12, 4-11; 14, 12. 33.
- 6 1 P 4, 10-11.
- 7 Por. M. Kowalczyk, *Charyzmat*, [w]: *Leksykon teologii fundamentalnej*, Kraków 2002, s. 184.
- 8 *Sanktuarium...*, dok. cyt., n. 5.
- 9 *List o pielgrzymowaniu do miejsc związanych z historią zbawienia*, z 29 czerwca 1999 roku, „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 20(1999), nr 9-10, s. 4-8.
- 10 *Homilia podczas Mszy św. w Łagiewnikach, 17 sierpnia 2002 roku*, [w]: *Bóg bogaty w miłosierdzie*, Wyd. M, Kraków 2002, s. 73.
- 11 *List o pielgrzymowaniu...*, dok. cyt., n. 3. List odnosi do J 2, 21 i Kol 2, 9.
- 12 *Sanktuarium...*, dok. cyt., n. 5. Dokument odnosi do Hbr,7 i 8.
- 13 Rdz 28, 10-22.
- 14 *Katechizm Kościoła Katolickiego*, n. 67.
- 15 *Sanktuarium...*, dok. cyt., n. 12.
- 16 Por. *Sanktuarium...*, dok. cyt., n. 10.
- 17 Por. M. Ostrowski, *Jesteśmy pielgrzymami przed Tobą. Posługa duszpasterska wśród pielgrzymów*, Kraków 2005, s. 36-38.
- 18 *Sanktuarium...*, dok. cyt., n. 5.
- 19 Tradycję zainicjowano 8 grudnia 1953 roku w trudnym dla Polski i polskiego Kościoła okresie komunizmu, ale ma ona wcześniejsze historyczne korzenie, związane z czuwaniami modlitewnymi o określonych porach i modlitwą w tych samych intencjach. Por. np. https://pl.wikipedia.org/wiki/Apel_Jasnog%C3%B3rski (24 I 2018).
- 20 *Przemówienie w Kalwarii Zebrzydowskiej, 7 czerwca 1979 roku*, [w]: *Pielgrzymka Jana Pawła do Polski*, Poznań-Warszawa 1979, s. 156.
- 21 <http://www.swietyjozef.kalisz.pl/> (30.01.2018).

- 22 Pokolenie kapłanów więźniów z Dachau wymiera. Jednakże z inspiracji tej pielgrzymki Episkopat Polski ustanowił dzień 29 kwietnia Dniem Męczeństwa Duchowieństwa Polskiego.
- 23 Por. Jan Paweł II, *List apostolski Rosarium Virginis Mariae*, z 16 października 2002 roku, n. 39.
- 24 Na temat przesłania sanktuarium w Fatimie por. K. Czapla, *Fatima. Wielka obietnica*, Sekretariat Fatimski Apostolicum, Ząbki 2013, zwłaszcza rozdz. I-IV.
- 25 O. Oravec, *Nabożeństwo ku czci Najświętszego Serca Pana Jezusa i Niepokalanego Serca Maryi Panny* <http://www.ultramontes.pl/nabozenstwa.htm> (30 I 2018); <http://www.katolik.pl/do-najswietszego-serca-pana-jezusa,22360,818,cz.html> (30 I 2018).
- 26 *Przemówienia wygłoszone do czcicieli świętej Rity przybyłych do Rzymu w setną rocznicę jej kanonizacji*, 20 maja 2000 roku. <http://sw-rita.pl/kult-sw-rity/przemowienie-jana-pawla-ii/> (31.01.2018) por. też <http://augustianki.nazwa.pl/ogrod/> (31 I 2018).
- 27 *Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensi*, 1968, nr 6-7, s. 119.
- 28 Por. M. E. Siepak ZMBM, *Historia sanktuarium* <https://www.sanktuarium.faustyna.pl/historia-sanktuarium/> (9 IV 2018), M. E. Siepak ZMBM, *Bazylika* <https://www.faustyna.pl/zmbm/krakow/faustyna/?slug=bazylika> (31 I 2018).
- 29 <https://www.faustyna.pl/zmbm/milosierdzie/> (31 I 2018).
- 30 Święta Siostra Faustyna Kowalska. *Dzienniczek Miłosierdzie w duszy mojej*, Warszawa 2015, 47.
- 31 Tamże, 1320, 1572.
- 32 O darze Boga mówimy w pierwszym rzędzie w odniesieniu do liturgii. Nabożeństwo do Bożego Miłosierdzia przynależy do tzw. pobożności ludowej. Jednakże, jak się zdaje, w wypadku pobożności ludowej można mówić o inicjatywie Boga, który wzywa człowieka do spotkania ze sobą. I to On na pierwszym miejscu działa. O liturgii jako działaniu Boga pisze wielokrotnie J. Ratzinger. Można to *mutatis mutandis* przenieść na inne, pozaliturgiczne formy kultu. Por. np. J. Ratzinger, *Teologia liturgii, Opera omnia*, Lublin 2012, t. XI, s. 138.
- 33 Rz 8, 26, por. 1 Tm 3, 16. „Z Ducha Świętego bierze początek i moc, w Nim się rozwija i dokonuje kult chrześcijański. Można więc stwierdzić, że bez obecności Ducha Chrystusowego nie może istnieć prawdziwy kult liturgiczny ani też jakiegokolwiek formy prawdziwej pobożności ludowej”, Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003, n. 78).
- 34 *Pielgrzymka w Wielkim Jubileuszu...*, dok. cyt., n. 38.
- 35 <https://www.sanktuarium.faustyna.pl/apostolat/> (8 IV 2018); <http://www.milosierdzie.pl/index.php/pl/> (31 I 2018).